

ANGLÈS CONTRA VALENCIÀ. LA INTRODUCCIÓ DEL MULTILINGÜISME EN EL SISTEMA LINGÜÍSTIC EDUCATIU VALENCIÀ¹

Vicenta Tasa Fuster*

Anselm Bodoque Arribas**

Resum

Aquest treball tracta sobre l'ús polític de les llengües i, singularment, centra l'atenció en el programa de plurilingüisme educatiu posat en marxa pel govern de la Generalitat Valenciana el 2012. Considerem que aquesta iniciativa obeeïa una voluntat conscient del partit en el govern (PP) de minoritzar més encara el valencià² davant el castellà, amb l'excusa de millorar el coneixement d'anglès. Ara bé, la iniciativa valenciana no és un fet aïllat, s'emmarca dins d'una proposta política d'àmbit estatal orientada a garantir la preeminència del castellà i debilitar les polítiques lingüístiques educatives favorables a les altres llengües espanyoles. Val a dir que fem el treball des de l'òptica combinada de la ciència política i del dret constitucional, uns àmbits acadèmics poc propicis a l'estudi de les polítiques lingüístiques i dels drets lingüístics, si més no al País Valencià.

Paraules clau: Política lingüística, País Valencià, educació, plurilingüisme, diversitat lingüística, multilingüisme.

English against Valencian. The Introduction of Multilingualism into the Valencian Educational Linguistic System

Abstract

This work looks at the political use of languages, paying special attention to the programme of educational plurilingualism that the Valencian Regional Government (Generalitat Valenciana) implemented in 2012. We believe that this initiative is the result of a conscious desire on the part of the ruling party (PP) to diminish the Valencian language even further with regard to Spanish, on the excuse that this will help improve the level and knowledge of English. However, the Valencian initiative is not an isolated fact and it lies within the framework of a state-level political proposal that seeks to guarantee the pre-eminence of Spanish and weaken any educational linguistic policies that favour the other languages of Spain. We ought to point out that we conducted our work from the combined perspective of political science and constitutional law, two academic fields that are somewhat unsuited to the study of linguistic policies and linguistic rights, at least in the Valencian Autonomous Community.

Keywords: Linguistic policy, País Valencià, education, plurilingualism, linguistic diversity, multilingualism.

1 Aquest treball s'ha fet dins del projecte d'investigació CSO2013-43054-R, finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat del Govern d'Espanya *Estructura social, enquestes i eleccions*.

* Vicenta Tasa Fuster, doctora en dret constitucional i professora del departament de Dret Constitucional i Ciència Política de la Universitat de València, vicenta.tasa@gmail.com

** Anselm Bodoque Arribas, doctor i professor de Ciència Política a la Universitat de València. Investigador de l'Institut de Desenvolupament Local. Investigador de comportament electoral i polítiques públiques, anselmbodoque@gmail.com

Article rebut el 30.06.2016. Avaluació cega: 20.07.2016. Data d'acceptació de la versió final: 04.11.2016.

Citació recomanada: TASA FUSTER, Vicenta; BODOQUE ARRIBAS, Anselm. «Anglès contra valencià. La introducció del multilingüisme en el sistema lingüístic educatiu valencià», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 67, 2017, pàg. 129-144, DOI: [10.2436/rld.i67.2017.2841](https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2841).

2 Utilitzem el terme *valencià* segons la definició del *Diccionari Normatiu Valencià*: "llengua romànica parlada a la Comunitat Valenciana, així com a Catalunya, les Illes Balears, el departament francès dels Pirineus Orientals, el Principat d'Andorra, la franja oriental d'Aragó i la ciutat sarda de l'Alguer, llocs on rep el nom de català".

Sumari

1 Introducció

2 El model educatiu lingüístic valencià fins 2007

3 Girant cap al plurilingüisme. La política lingüística educativa de 2007 a 2012

4 El plurilingüisme educatiu valencià de 2012: l'anglès contra el valencià

5 Consideracions finals: per un plurilingüisme que reforce el valencià

6 Bibliografia citada

1 Introducció

El poder sempre va unit a una llengua. I no sols perquè les llengües són instruments bàsics per a la comunicació entre les persones; sinó perquè les llengües defineixen i configuren la realitat i tenen un valor simbòlic, connotatiu i generador d'identitat, comporten una visió del món i delimiten una comunitat de parlants a dins d'una comunitat política. Encara més, la política lingüística és una de les escassíssimes polítiques públiques, juntament amb la política militar i la recaptació d'impostos, que són consubstancials a l'existència d'un poder polític. En les societats monolingües, les autoritats polítiques han intervingut per a delimitar i estendre l'estàndard de la llengua, destriar entre les normes cultes i les vulgars. Una pràctica que habitualment ha situat les formes de parlar dels grups socials dominants per damunt de les d'altres parles, reforçant-ne la jerarquia social. En les societats plurilingües, a aquesta jerarquia, s'afegeix l'atribució de valors diferents a les llengües en contacte i el reforçament de la posició jeràrquica de la llengua habitual entre els qui ocupen una posició dominant en el sistema polític, social i econòmic, i la marginació de les altres llengües.

Subta, per tant, que en el debat social, mediàtic i científic de l'estat espanyol la "política lingüística" siga vista com un fet recent i circumscrit a les comunitats autònomes amb més d'una llengua oficial. S'ignora, així, que és una realitat que afecta, de sempre, el conjunt de l'estat. Com s'ignora que Espanya té dotze llengües pròpies, que més del 25% dels ciutadans parla habitualment una llengua espanyola distinta al castellà i que el 65% viu en comunitats autònomes amb més d'una llengua.

La Monarquia espanyola, després de la Guerra de Successió (1701-1715), assenta el castellà del nord com a variant lingüística privilegiada pel poder i única llengua d'ús oficial dels seus territoris. L'estat liberal espanyol conformat en el segle XIX no alterarà aquesta realitat. De fet, fins a les constitucions de 1931 i 1978, cap constitució reconeix la diversitat lingüística espanyola, tot i que ho faran establint una jerarquia lingüística entre les llengües espanyoles.

La jerarquia lingüística que deriva de la Constitució i dels estatuts d'autonomia, es reproduïda en la ratificació espanyola de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (CELRM) de 2001. De bon començament, la ratificació, com la legislació espanyola, ignora una visió de conjunt de cada comunitat lingüística i dels drets lingüístics individuals i col·lectius dels seus parlants, i fa dependre el reconeixement de cada llengua, excepte la castellana, de les comunitats autònomes i no d'una voluntat estatal general. Això genera que una mateixa llengua pugui tenir un reconeixement legal diferent en funció de cada comunitat autònoma, de manera que una persona que parli català/valencià a Catalunya tindrà més drets lingüístics realment garantits, que una de Balears o de València, i aquestes més que una d'Aragó i, molts més, que una del Carxe de Múrcia, ja que la seua llengua, a Espanya, té tres sistemes de reconeixement legal i cinc polítiques lingüístiques diferents.

La ratificació espanyola de la CELRM evidencia el sistema de jerarquia lingüística espanyol. En un lloc preeminent, hi ha el castellà/espanyol, l'única llengua oficial de l'estat (art. 3.1 de la Constitució) i exclosa de la CELRM. En un segon nivell de la jerarquia, hi ha "les llengües reconegudes com a oficials en els estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Comunitat Valenciana i Navarra"; és a dir, valencià/català, gallec, basc/èuscar i occità/aranés. En un tercer nivell, aquelles "llengües regionals o minoritàries, que els estatuts d'autonomia protegeixen i emparen en els territoris on tradicionalment es parlen"; és a dir, l'asturleonés a Astúries i Castella i Lleó, el gallec a Castella i Lleó, i el català i l'aragonés a Aragó. En una posició ambigua, però que es podria vincular amb aquest tercer nivell de reconeixement, el gallec a Astúries i el berber *tamazight* de Melilla. Fora del reconeixement de la CELRM, però amb un mínim reconeixement polític queden, el gallec d'Extremadura, el valencià/català de Múrcia i el caló a Catalunya. I sense cap tipus de reconeixement legal o polític queden el portugués a Extremadura i Castella i Lleó, l'asturleonés a Cantàbria i Extremadura, l'àrab a Ceuta, el haquetia a Ceuta i Melilla, i el caló fora de Catalunya.³

Amb tot, cal considerar que el reconeixement formal, legal o polític, d'una llengua no comporta uns drets substancials i operatius, ja que aquests depenen, a més de la regulació legal, dels dos elements consubstancials que determinen les característiques de les polítiques lingüístiques: la voluntat política dels governs i mobilització social a favor d'una llengua. O el que és igual, políticament el que serà determinant per a l'èxit d'una política

3 Sobre la jerarquia lingüística a Espanya, vegeu Tasa (2016).

serà la força política i el suport electoral de les formacions polítiques compromeses (o contràries) amb la recuperació i normalització de les llengües minoritzades, així com la influència que tinguen els moviments socials favorables o contraris a una política lingüística educativa activa i normalitzadora. Lògicament, com més forts siguen els moviments socials i com més suport polític tinguen les formacions que defensen una llengua, més intenses i ambicioses seran les polítiques lingüístiques que es posen en marxa; especialment quan els partits polítics i els moviments socials que s'hi oposen siguen dèbils o estiguen escassament estructurats.

La política lingüística educativa valenciana, com totes les polítiques públiques, ha estat producte, per tant, d'aquesta correlació de forces, que és canviant al llarg del temps. En conseqüència, amb un marc legal bàsic que no és massa diferent al de Galícia, País Basc, Navarra, Catalunya o les Illes Balears; ha tingut una política lingüística singular i diferenciada.

Volem aclarir, però, en aquesta part introductòria, que no considerem que el plurilingüisme en l'ensenyament siga un model lingüístic educatiu negatiu i contrari a les llengües minoritzades. Tot el contrari, ben implementat, pot ser un instrument útil, si més no a terres valencianes, per a frenar la substitució lingüística del valencià. Amb tot, el risc del model educatiu plurilingüe és que, dut a terme de manera inadequada, no millora necessàriament el coneixement de l'anglès, empitjora el coneixement de matèries educatives bàsiques, accentua la segregació social a l'escola, alimenta la demagògia política sobre els beneficis en abstracte, sovint no avaluats ni concretats en l'aplicació pràctica, d'aquest model educatiu i genera la il·lusió social d'una millora qualitativa de l'ensenyament que realment no es produeix;⁴ a més d'actuar, en aquests casos, com a element minoritzador de les llengües en posició social més dèbil.

2 El model educatiu lingüístic valencià fins 2007

Al País Valencià, la incorporació del valencià com a llengua d'ensenyament es produeix en el tardofranquisme sobre la base de la Llei general d'educació de 1970 que obria la possibilitat de fer experiències educatives en les "llengües natives". D'acord amb aquesta llei, mitjançant iniciatives privades i cooperatives de pares, s'engegaran projectes d'ensenyament en valencià en cinc centres privats, tot i que el valencià no hi podia ser encara llengua curricular. En 1977, 33 centres de la comarca de la Safor inicien experiències d'ensenyament del valencià i, un any després, en la mateixa comarca, un centre públic posarà en marxa l'ensenyament en valencià (Pitarch, 1999; Bodoque, 2009).

Després de les primeres eleccions democràtiques, al març de 1978, es constitueix el Consell del País Valencià (PSPV-PSOE, PCPV-PCE, UCD i AP). Aquest òrgan preautonòmic impulsà el curs 1978-79 un Pla experimental d'ensenyament del valencià en 88 centres d'EGB i 29 d'ensenyament mitjà, que va fer possible que prop de 22.000 alumnes reberen classe de valencià. Ara bé, la regulació del valencià com a matèria curricular tingué lloc amb l'aprovació del Reial Decret 2003/1979 i, sobretot, amb l'Ordre, de 7 de juliol de 1980, que el desenvolupa. L'ordre fixa tres elements nuclears de la legislació lingüística, que seran incorporats a la Llei d'ús i ensenyament del valencià (LUEV) i no han estat modificats després: primer, l'assignatura de valencià és obligatòria en la zona lingüística valenciana; segon, en la zona castellanoparlant del país, l'oferta de valencià és obligatòria, però només serà matèria curricular si ho demanen els pares; i tercer, s'estableix l'exempció individual de l'assignatura de valencià amb caràcter excepcional.

El nou marc legal no es va traduir en polítiques concretes a causa de la crisi del procés autonòmic valencià. En desembre de 1978, l'esquerra abandona el govern preautonòmic i es constitueix un "Consell provisional" (UCD i AP), on el control d'Educació estarà en mans de polítics anticatalanistes i contraris a polítiques de normalització del valencià. El Consell aturà l'extensió de l'assignatura de valencià adduint que no hi havia textos educatius autoritzats en "llengua valenciana" (Bodoque, 2000). La paràlisi continuà fins a finals de 1982, després que el Congrés dels Diputats aprovara l'estatut valencià de 1982 i tingueren lloc les eleccions generals d'octubre que donaren la majoria absoluta al PSOE. En novembre de 1982, es restableix el Consell

4 En aquest sentit, són paradigmàtiques les primeres i molt crítiques anàlisis sistemàtiques fetes sobre dels actuals programes d'educació bilingüe de la Comunitat de Madrid, que subratllen que no provoquen, en termes col·lectius, una millora suficient del coneixement de l'anglès, empitjoren el coneixement de les matèries impartides en aquesta llengua, com ara coneixement del medi, i tendeixen a aprofundir en les lògiques de segregació social del sistema educatiu madrileny, ja bastant notables per l'elevat pes de l'educació concertada en l'educació de la regió. Vegeu, essencialment, els treballs d'Anghel, Cabrales i Carro (2016) i Rogero (2016); el testimoni de De la Nuez (2015); i múltiples articles de premsa entre els que destaquem Vilaseró (2016).

preautonòmic, que estarà en funcions fins a les primeres eleccions autonòmiques de maig de 1983 i es limitarà a desbloquejar l'aprovació de llibres de textos per a l'ensenyament del valencià.

El PSPV-PSOE obtingué la majoria absoluta en aquelles eleccions autonòmiques i la primera llei que impulsà fou la LUEV, que comptà amb el suport del PCPV-PCE i l'abstenció d'AP, les altres dues forces parlamentàries. En termes reals, és amb aquesta llei que s'engega una política lingüística de promoció del valencià, que centrarà les energies en l'ensenyament. La dreta social i política s'oposà, especialment durant la dècada de 1980, a la incorporació del valencià a les aules. Així, es mobilitzaren sectors importants de la societat en contra de l'ensenyament *del* (i *en*) valencià amb tres estratègies diferents. Primerament, en algunes comarques castellanoparlants, es va qüestionar l'oferta obligatòria d'ensenyament de valencià en tots els centres (encara que fóra voluntari el seu estudi curricular). En segon lloc, es mobilitzaren sectors socials de les ciutats d'Alacant i Castelló perquè s'oposaren a l'obligatorietat de l'assignatura de valencià. I, finalment, s'alimentà, en la ciutat de València i la seua àrea d'influència, el prejudici anticatalà i es va afirmar que el que s'ensenyava en les escoles no era valencià sinó català. Les estratègies eren, però, convergents.

En aquest context, el nou govern autonòmic dissenyà un model lingüístic educatiu que tindrà quatre variants bàsiques,⁵ en funció de tres elements: i) les zones de predomini lingüístic; ii) que el valencià fóra (o no) assignatura curricular; i, iii) les llengües vehiculars de les diferents matèries del currículum escolar.

En la primera variant, molt minoritària (taula 1), el valencià no és assignatura curricular examinable de l'alumnat. En la zona castellanoparlant, la llengua vehicular de l'ensenyament és exclusivament el castellà; i, en la zona valencianoparlant les llengües vehiculars són el valencià i el castellà, segons les assignatures, o una llengua europea en els centres que segueixen sistemes educatius estrangers. S'aplica sempre individualment a petició expressa dels pares o tutors dels alumnes. Es dona en les zones castellanoparlants entre els alumnes que estan exempts d'examinar-se de valencià perquè així ho han sol·licitat els seus pares o tutors, i entre una minoria d'alumnes de centres de zones valencianoparlants que estan exempts de l'assignatura de valencià per residir temporalment a la Comunitat Valenciana. Això fa que molts alumnes de la zona lingüística castellana acaben el seu ensenyament obligatori sense conèixer el valencià (Torró, 2008)

Taula 1. Percentatge d'alumnes en les variants del model educatiu lingüístic valencià (1983-2007)

	Variant 1	Variant 2	Variant 3	Variant 4	Plurilingüisme	Total	
1983	ZLC	99,0	1,0	0,0	0,0	0,0	100%
	ZLV	74,1	25,5	0,3	0,1	0,0	100%
	CV	77,1	22,6	0,2	0,1	0,0	100%
1995	ZLC	35,0	65,0	0,0	0,0	0,0	100%
	ZLV	1,5	0,0	88,5	10,0	0,0	100%
	CV	5,5	7,8	77,9	8,8	0,0	100%
2003	ZLC	40,0	57,5	0,0	0,0	2,5*	100%
	ZLV	2,5	0,0	70,3	24,7	2,5*	100%
	CV	7,0	6,9	61,9	21,7	2,5*	100%
2007	ZLC	39,0	55,0	0,0	0,0	6,0*	100%
	ZLV	2,7	0,0	63,0	28,3	6,0*	100%
	CV	7,1	6,6	55,4	24,9	6,0*	100%

ZLC (zona lingüística castellana), ZLV (zona lingüística valenciana), CV (Comunitat Valenciana).

Font: Elaboració pròpia sobre dades de la Generalitat. *Xifres aproximades.⁶

⁵ La nostra intenció és mostrar a grans trets l'evolució del model lingüístic educatiu des d'una perspectiva politològica, per això farem servir la categoria *variant* i no la particular nomenclatura dels múltiples programes educatius de la Generalitat.

⁶ Les dades que utilitzem, quan es refereixen de forma genèrica a la Generalitat, són xifres facilitades pels serveis de la Conselleria d'Educació, de l'Institut Valencià d'Estadística i de Documentació de Presidència a sol·licituds d'informació fetes entre 2000 i 2015 per Anselm Bodoque. Val a dir que les dades anteriors a 1995 són bastant precises, les de 1995-2007 tenen la distorsió de les referències genèriques a l'ensenyament plurilingüe, les de 2007-12 hi incrementen els dubtes, i les del període 2012-15 són molt imprecises: de fet, la Generalitat gairebé no n'ha fet públiques dades oficials des de 2012. En conseqüència, si indiquem que són xifres aproximades, és perquè les dades sobre el plurilingüisme sempre han estat imprecises. La major precisió numèrica al respecte, tot i que no necessàriament fiable, es troba en compareixences del Consell en el parlament valencià dels anys 2005, 2007 i 2008, en un díptic informatiu de la Generalitat per al curs 2008-2009 (*Els teus fills mereixen estudiar en anglès*), en les declaracions públiques

En la segona variant, igualment minoritària, el valencià és assignatura curricular examinable, mentre la llengua vehicular de l'ensenyament és el castellà o una llengua estrangera. Es dona en la zona castellanoparlant entre els alumnes que no estan exempts de l'assignatura de valencià i, en tota la Comunitat Valenciana, entre els alumnes que estudien en centres de llengua estrangera i, igualment, no estan exempts de valencià. A diferència de la variant anterior, l'assignatura de valencià és examinable i curricular.

La tercera variant és la majoritària. Té lloc únicament en la zona valencianoparlant. El valencià és assignatura curricular i llengua vehicular d'una part de l'ensenyament, habitualment en una proporció que oscil·la entre el 20% i 35% de les assignatures. La llengua vehicular predominant, amb tot, és el castellà.

La quarta variant és la segona en magnitud. Molt minoritària en la primera dècada de governs autonòmics, serà incentivada des de 1993, quan s'hi dissenya un pla d'extensió durant deu anys. El valencià, a més de ser assignatura curricular, és la llengua vehicular única de l'ensenyament, excepció feta de les assignatures de llengua castellana i de llengua estrangera. Només es dona en zones valencianoparlants. Es concreta mitjançant línies educatives que abracen tots els trams educatius dins dels centres (taula 2).

Taula 2. Evolució de l'ensenyament en valencià (1983-1995)

Cursos	Primària		Secundària		P+S %A/T
	Alumnes	%	Alumnes	%A/T	
1983-84	1.432	0,21	0*	0,00	0,17
1984-85	5.414	0,80	190*	0,12	0,67
1985-86	10.611	1,59	480*	0,29	1,33
1986-87	11.375	1,72	860*	0,47	1,45
1987-88	13.131	2,02	1298	0,71	1,73
1988-89	17.279	2,72	1671	0,84	2,27
1989-90	23.979	3,93	2285	1,06	3,19
1990-91	30.132	5,18	2876	1,31	4,12
1991-92	32.284	5,80	3.035	1,33	4,50
1992-93	39.418	7,25	4.823	2,07	5,70
1993-94	47.776	9,03	7.001	2,87	7,09
1994-95	55.981	11,28	8.546	3,56	8,76

Font: Generalitat Valenciana.*Les xifres són aproximades.

%A/T (percentatge d'alumnes que estudien en valencià sobre el total d'alumnes). P+S (Primària més Secundària).

Sobre l'ensenyament en valencià, cal dir que la informació de la Generalitat, i informes dels sindicats més sensibles en matèria lingüística han subratllat que aquesta variant educativa descansa sobre els centres públics (a prop del 94%), molt poc sobre els concertats (sobre el 5%) i marginalment sobre els privats (menys de l'1%). A més, era major en la província de Castelló, inferior en la de València i baixava encara més a la d'Alacant; amb importants mancances en les quatre grans ciutats valencianes: València, Alacant, Elx i Castelló, on es concentra la major part de la població valenciana.⁷

El primer problema a què va haver de fer front el nou govern autonòmic era el baix coneixement del valencià del professorat. Per a superar aquesta situació, es posà en marxa un pla perquè en el curs 1986-87 tots els centres d'ensenyament mitjà de la Comunitat Valenciana i tots els de Preescolar i Primària de la zona lingüística

de la secretaria autonòmica d'Educació Concha Gómez a l'inici del curs 2008-2009, en declaracions de la consellera d'Educació María José Catalá el 2012 sobre el debat de la LOMQE o, en dades genèriques de la Conselleria d'Educació a l'inici del curs 2014-15 sobre l'aplicació del Decret de Plurilingüisme, així com en l'informe del Consell Escolar de la Comunitat Valenciana d'abril de 2014 amb dades dels cursos 2010-11 i 2011-12. Creiem, tot i que utilitzem aquestes dades, que cal ser escèptics sobre el valor de les xifres sobre l'implementació dels programes de plurilingüisme, ja que sospitem que hi ha un component propagandístic important. Així, hi ha declaracions públiques de responsables de la Generalitat de 2012 que afirmen que només un 14% del professorat d'Infantil i 4% de Primària té el nivell de B2 d'anglès; i, encara més, hi ha notícies als mitjans de comunicació de 2016 que afirmen que només un 2,6 del professorat té capacitació lingüística per a fer classes en anglès. A més, des de 2014 hi ha notícies aïllades a la premsa sobre l'escàs nombre d'hores reals d'ensenyament en anglès en els programes plurilingües.

⁷ Es pot consultar la teorització del model lingüístic educatiu valencià de Pascual i Sala (1991), la defensa de la seua implantació de Sala (1995), i les anàlisis més crítiques del model a Peraire (1993) o Torró (1996 i 2009). Una comparació amb altres sistemes lingüístics educatius espanyols, a Argelaguet (1998), i amb els altres models del domini lingüístic catalanvalencià a Vila (2000). Sobre la distribució de l'ensenyament en valencià segons la tipologia de centres i províncies, vegeu els treballs, amb informació de la Generalitat, de Brotons i Torró (2002) i Bodoque (2009).

valenciana tingueren professorat suficient per a impartir l'assignatura de valencià i, perquè en 1988-1989, també Preescolar i Primària de la zona lingüística castellana tingueren professorat capacitats per a impartir l'assignatura de valencià i també per a impartir altres assignatures en valencià. Quan es garantí que hi havia professorat amb capacitat lingüística mínima en valencià i recursos didàctics per a poder impartir l'assignatura de valencià, en 1988, les tres primeres variants del model lingüístic educatiu valencià estan plenament desenvolupades. Serà llavors quan el Consell de la Generalitat comence a incentivar l'ensenyament en valencià, variant educativa que llavors era merament testimonial.

En termes generals, hi ha un canvi significatiu amb els últims governs socialistes (1993-1995) que planifiquen un increment de l'ensenyament en valencià en Primària i Secundària durant tota la dècada següent, amb la voluntat d'aconseguir, progressivament, convertir aquesta variable del model lingüístic educatiu en la majoritària de la zona lingüística valencianoparlant menys castellanitzada i, en la mesura que fóra possible, en la resta de la zona lingüística valencianoparlant.

Amb el canvi de partit en el govern, el 1995, la política lingüística, que havia tingut l'oposició de la dreta política valenciana, s'institucionalitza i continua les línies generals anteriors, si bé amb una intensitat diferent i uns incentius públics decreixents (Bodoque, 2009; Pradilla, 2011). El PP governarà des de 1995 a 2015, amb tres períodes relativament diferents: l'etapa de presidència d'Eduardo Zaplana (1995-2002) i José Luis Olivás (2002-2003), la de Francisco Camps (2003-2011) i la d'Alberto Fabra (2011-2015). La primera és essencialment continuista de la política lingüística anterior, encara que amb hostilitat cap als actors socials més favorables a l'ensenyament en valencià. La segona mantingué la continuïtat, en un primer moment, i d'involució progressiva després. La tercera, trencà, com veurem, amb la política lingüística educativa seguida fins llavors, el 2012.

En educació, totes les variants del model dissenyades pels socialistes es van mantenir, així com la planificació feta el 1993 pel que fa a l'ensenyament en valencià. De fet, al final de la primera etapa de govern del PP (2003), estudia en valencià el 29,5% de l'alumnat de Primària i el 11,4% de Secundària; és a dir, el 21,6% del total dels alumnes. En els primers anys de la segona etapa del PP (Camps), fins 2007, l'ensenyament en valencià roman estancat en Primària: 29,8% (2007) i en Secundària, s'hi arriba a un 17,8% (taula 3).

Taula 3. Ensenyament en valencià (1995-2007)

Cursos	Primària		Secundària		P+S
	Alumnes	% A/T	Alumnes	% A/T	% A/T
1995-96	63.790	13,53	10.487	4,04	10,16
1996-97	72.400	16,27	14.013	5,47	12,32
1997-98	80.615	21,84	17.113	5,06	13,82
1998-99	88.151	23,95	21.747	6,68	15,84
1999-00	96.171	26,21	25.247	7,99	17,78
2000-01	102.250	26,93	30.320	9,60	19,06
2001-02	106.528	28,31	30.891	10,10	20,14
2002-03	114.734	29,54	34.437	11,42	21,62
2003-04	116.009	29,25	36.921	12,27	21,93
2004-05	116.837	28,82	39.020	12,89	22,01
2005-06	119.431	28,84	48.210	15,98	23,42
2006-07	128.706	29,78	54.214	17,85	24,87

Font: Generalitat Valenciana.

%A/T (percentatge d'alumnes que estudien en valencià sobre el total d'alumnes). P+S (Primària més Secundària).

Però tot i que el PP manté la política educativa lingüística anterior, els governs d'aquest partit introduïren una nova variant en el model educatiu i, en 1998, engeguen de manera experimental un programa de plurilingüisme (castellà, valencià i anglès o una altra llengua estrangera), que a partir de 2007 tindrà una atenció creixent del Govern Valencià.

3 Girant cap al plurilingüisme. La política lingüística educativa de 2007 a 2012

Des de 2007, l'ensenyament en valencià creix molt poc en Primària fins arribar al 32,53% el 2011 i es manté al voltant del 19% en Secundària (taula 4); confirmant-se la tendència a l'estancament o al creixement molt limitat en Primària iniciat el curs 2002-03 i reproduint-se el mateix fenomen d'estancament relatiu en Secundària des de 2007.

Taula 4. Ensenyament en valencià (2007-2012)

Cursos	Primària		Secundària		P+S % A/T
	Alumnes	% A/T	Alumnes	% A/T	
2007-08	138.423	30,15	54.214	19,51	26,11
2008-09	138.223	29,23	61.000*	18,82	25,40
2009-10	148.402	31,11	63.033	18,62	26,53
2010-11	158.830	32,35	63.406	19,18	27,05
2011-12	159.432	31,75	63.475	18,82	26,55

Font: Generalitat Valenciana. *La xifra és aproximada.

%A/T (percentatge d'alumnes que estudien en valencià, sobre el total d'alumnes). P+S (Primària més Secundària).

Veient la distribució d'alumnes en el model educatiu valencià (taula 5), es constata que des de 2007 hi ha una disminució d'alumnes en totes les variants (en l'ensenyament en valencià, a partir de 2011) davant l'avanç del plurilingüisme; formalment voluntari, però incentivat. En aquest mateix any, la Generalitat Valenciana, sense precisar-ne les dades, afirma que el 6% de l'alumnat valencià estudia tenint l'anglès com a llengua vehicular en part de les assignatures i, en 2015, sempre segons la Generalitat, s'hauria aconseguit que un 18% dels alumnes formaren part d'aquest model.

Taula 5. Evolució del percentatge d'alumnat en cada variant del model educatiu lingüístic valencià (2007-2015)

		Variant 1	Variant 2	Variant 3	Variant 4	Plurilingüisme	Total
2007	ZLC	39,0	55,0	0,0	0,0	6,0*	100
	ZLV	2,7	0,0	63,0	28,3	6,0*	100
	CV	7,1	6,6	55,4	24,9	6,0*	100
2011	ZLC	37,0	51,0	0,0	0,0	12,0*	100
	ZLV	3,0	0,0	54,2	30,8	12,0*	100
	CV	7,1	6,1	47,7	27,1	12,0*	100
2015	ZLC	34	48,0	0,0	0,0	18,0*	100
	ZLV	2,5	0,0	49,8	29,7	18,0*	100
	CV	6,3	5,8	43,8	26,1	18,0*	100

Font: Elaboració pròpia sobre dades de la Generalitat. *Xifres aproximades.

ZLC (zona castellanoparlant, ZLV (zona valencianoparlant), CV (Comunitat Valenciana).

Hem afirmat que el PP no introdueix cap canvi en el sistema obligatori d'ensenyament de la Comunitat Valenciana respecte al que havia sigut el model lingüístic educatiu implementat pel partit socialista entre 1983 i 1995. Això ha de ser matisat, atès que, des de la primera etapa de Govern del PP valencià (1995-2003), s'obre pas també una cinquena variant, l'educació plurilingüe, amb l'anglès (o una altra llengua), el castellà i el valencià com a llengües vehiculars.

El Govern Valencià inicià els programes d'educació experimental plurilingüe amb l'aprovació de l'Ordre de 30 de juny de 1998, per la qual s'establien els requisits per a aplicar un programa d'educació bilingüe enriquit (PEBE) per la incorporació primerenca d'una llengua estrangera, com a llengua vehicular, des del primer cicle de l'Educació Primària; si bé, durant la dècada del 2000, els programes d'educació experimental plurilingüe seran denominats habitualment per l'administració educativa valenciana com a programes d'extensió del trilingüisme (PEXTRI), primer, i programes plurilingües, posteriorment. En els tres primers cursos l'educació plurilingüe es va limitar a ser un projecte experimental en 50 centres d'educació obligatòria en els primers anys de Primària. En el curs 2001-02, el pla s'amplia a Infantil i s'incrementa el nombre de centres i alumnes que

hi participen. S'introdueix, d'aquesta manera, una cinquena variant en el model lingüístic educatiu valencià, absolutament marginal en els primers anys (Tasa i Bodoque, 2016).

El salt qualitatiu del pla experimental es produirà a partir de la Legislatura 2007-2011, en el qual es passa d'un 6% de l'alumnat estudiant en la variant trilingüe (44.000 alumnes) a prop del 12% (90.000 alumnes) quatre anys després, sempre segons dades de la Generalitat; posant les bases per a un canvi radical en la política lingüística educativa valenciana en 2012. Així, el ritme d'increment del nombre d'alumnes en el model trilingüe és elevat des de 2007; però no comptarà amb un marc legal clarament favorable fins l'aprovació del Decret 127/2012, de 3 d'agost, que regula el plurilingüisme en l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana. Tres anys després, en 2015, i sempre segons les declaracions dels responsables de la Generalitat, al 18% de l'alumnat valencià (135.000 alumnes) ja estudia en programes plurilingües. I val a dir que aquest decret estableix que el plurilingüisme serà l'únic model lingüístic educatiu valencià en el futur.

No obstant això, les experiències educatives plurilingües (bilingües, trilingües i quadrilingües) no són exclusives de la Comunitat Valenciana. L'inici d'aquest tipus de projectes experimentals, s'inicià a Catalunya en 1988, quan s'engega un Pla Experimental en Llengües Estrangeres, primer en Primària, i a partir de 1993 en Secundària. Així mateix, amb caràcter generalitzat, la major part de les comunitats que no tenien competències en educació (Balears, Castella-la Manxa, Madrid, Murcia, Aragó, Astúries, Castella i Lleó, i Navarra) participen, en 1996, en experiències educatives puntuals d'educació bilingüe (castellà i anglès), gràcies a un conveni de col·laboració entre el Ministeri d'Educació i Ciència i el British Council. També, en 1996, el País Basc inicia una experiència d'educació plurilingüe en 20 centres. Dos anys després, Andalusia aprova un protocol de col·laboració amb la república francesa per a implantar serveis educatius bilingües (francès i castellà). Mentre que Galícia farà les primeres experiències plurilingües amb programes pilot en 1999. Només quedaran al marge d'aquestes primeres iniciatives Canàries, Cantàbria, La Rioja i Extremadura.

Posteriorment, en la primera dècada del segle XXI, totes les comunitats autònomes tindran programes de plurilingüisme experimentals més ambiciosos; s'hi introdueixen, en alguns casos, altres llengües (francès, alemany, portugués), a més de l'anglès. Així mateix, a mitjans d'aquesta dècada, hi haurà cinc comunitats que decidiran incentivar la implantació d'aquests programes: Madrid, Comunitat Valenciana, Navarra, Galícia i Balears. Hi ha tres característiques dominants en aquestes comunitats. La primera és que estaven governades per forces conservadores (PP i UPN); la segona que, en cap cas, s'havia fet una avaluació rigorosa del funcionament dels programes plurilingües experimentals realitzats; i la tercera que, llevat Madrid, totes eren comunitats amb llengües pròpies i cooficials.

En 2004, Madrid implanta els programes d'ensenyament bilingüe en 26 centres educatius, i, a partir de 2009, la iniciativa s'intensifica amb la voluntat d'abraçar, al llarg de la dècada següent, la pràctica totalitat dels centres públics i privats concertats. El programa experimental plurilingüe valencià s'amplia en els nivells d'Infantil i Primària des del 2007, s'estén a Secundària en 2009 i, en 2012, es converteix en l'únic model educatiu. A Balears, de manera paral·lela, l'extensió d'una tercera llengua a Secundària es realitza en 2008, encara que el decret de plurilingüisme obligatori no es va aprovar fins al 2013. D'igual manera, a Galícia, en 2008, les seccions plurilingües s'estenen a Secundària, i en 2010 s'aprova el decret de plurilingüisme pel qual les llengües vehiculars de les principals matèries de l'ensenyament passen a ser el castellà i l'anglès en tots els centres amb programes plurilingües, que es pretenen estendre sistemàticament a tota Galícia, on el gallec queda en una posició minoritzada. A Navarra, en 2011, es passarà també a incentivar de manera sistemàtica els programes plurilingües dins de la comunitat navarresa, partint d'Infantil i Primària.

La legislació sobre plurilingüisme de Madrid ha avançat sense massa problemes i amb un consens social (i polític) bastant ampli, partint de la creença, més que discutible, que el sistema servia per a millorar el nivell d'anglès de la població escolar sense perjudicar el coneixement de les assignatures bàsiques, tot i que, especialment, des de 2015, com hem vist, els estudis sobre les conseqüències de la seua aplicació són bastant crítics. En les comunitats amb llengua pròpia, les propostes de plurilingüisme generalitzat van comptar amb una forta oposició de sindicats, professors i associacions de mares i pares de centres públics. La confrontació va ser especialment intensa en Balears amb una vaga del professorat que va durar mesos i la paralització pels tribunals de justícia del decret que el regulava, que va ser derogat pel nou govern progressista balear només constituir-se, al juliol de 2015. A Galícia, el decret també ha estat recorregut i l'oposició, tot i ser gran, no ho

fou tant com a Balears, i la política plurilingüe continua activa. A Navarra, la resistència va ser especialment important a les zones bascofones i el nou govern progressista de Navarra ha derogat les normes legals que promouien el trilingüisme. A la Comunitat Valenciana, l'oposició tingué una força limitada i el decret es va aplicar sense massa obstacles. En setembre de 2016, l'actual govern progressista valencià ha fet una proposta de nou decret que regule de manera diferent el plurilingüisme i reforce el valencià (Tasa i Bodoque, 2016).

4 El plurilingüisme educatiu valencià de 2012: l'anglès contra el valencià

El Partit Popular, fins a 1989 Aliança Popular, malgrat els seus orígens, no tingué una posició uniforme pel que fa a les polítiques lingüístiques educatives de les comunitats autònomes amb llengua pròpia i cooficial fins a mitjans de la dècada de 1990. Així, al començament de les polítiques lingüístiques educatives de recuperació de les llengües cooficials, el PP té tres posicions diferents. A Catalunya i al País Basc, és reticent i moderadament contrari a les polítiques que s'engeguen en els primers anys de la dècada de 1980; però, com llavors era un partit irrellevant en aquestes comunitats, la seua influència fou nul·la en la definició i implementació de les polítiques. A Navarra (vinculat a UPN) i la Comunitat Valenciana, on llavors eren la primera força d'oposició, les reticències i les posicions contràries a la recuperació d'una certa normalitat del valencià/català i del basc/èuscar van ser molt intenses fins a l'inici de la dècada següent. Per contra, a Galícia i Balears, on és el partit en el govern, les polítiques lingüístiques del PP tindran fins a finals de la dècada de 1990 un caire regionalista tradicional que les acostaven a les polítiques lingüístiques educatives que els governs basc (PNB) i català (CiU) estaven implementant (Argelaguet, 1988).

A mitjans de la dècada de 1990, assentat el nou equip dirigent del PP presidit per José María Aznar, el principal centre de pensament de la dreta espanyola, la Fundació FAES,⁸ organitza un seminari del qual es publicarà un opuscle, *Conceptos básicos de la política lingüística en España* (Marcos, 1995), que posa les bases de la nova posició del PP sobre les llengües espanyoles i les polítiques lingüístiques. I, a més, ho fa en el moment en què la dreta espanyola fa una relectura tergiversada del terme *patriotisme constitucional* de Habermas com una forma de legitimar el nacionalisme espanyol essencialista, sense dir-se nacionalista (Bastida, 2007).

La idea bàsica implícita d'aquesta nova posició del PP sobre la diversitat lingüística espanyola és que el castellà ocupa un lloc elevat dins de la jerarquia lingüística i que les polítiques lingüístiques favorables a altres llengües no poden alterar aquesta realitat. Partint d'això, s'afirmarà que cal defensar al castellà com la "llengua comuna i internacional" dels espanyols i que només es pot admetre un bilingüisme "equilibrat", que no qüestione el predomini "natural" del castellà en les comunitats amb una altra llengua cooficial, i que evite els "excessos nacionalistes" en les polítiques lingüístiques perifèriques.

Una dècada després, tingué lloc un nou seminari sobre política lingüística en FAES, que donà lloc a un llibre col·lectiu *¿Libertad o coacción? Políticas lingüísticas y nacionalismos en España*, coordinat per Pericay (2007). S'afirmarà ara que les polítiques lingüístiques perifèriques d'immersió lingüística tenien el seu origen en projectes nacionalistes antiespanyolistes, que contribuïen a formar joves contraris a la idea d'Espanya i que, quan eren generalitzades, atemptaven contra la llibertat individual. I, en conseqüència, el "bilingüisme equilibrat" passava a significar evitar polítiques lingüístiques educatives que tingueren les llengües pròpies i autòctones diferents del castellà com a llengua vehicular. Cal subratllar que aquesta reflexió de FAES és paral·lela a l'estratègia del PP dirigit per Mariano Rajoy sobre l'estatut català.⁹

Sembla doncs evident que a mitjans de la primera dècada del segle XXI va haver un canvi en les polítiques lingüístiques en les comunitats autònomes amb llengües cooficials governades per aquest partit. Cal destacar, però, que el canvi esdevé després de l'aprovació de l'estatut català de 2006, de les iniciatives per a enfortir el

⁸ Tot i que és una fundació directament vinculada al PP la seua influència no s'ha limitat a aquest partit. FAES ha tingut una notable influència a l'hora de cohesionar la *intel·liguència* conservadora espanyola, tant de les universitats com dels mitjans de comunicació i serveis d'estudi i, a més, en matèria de política lingüística, d'organització territorial de l'estat i de redefinició del discurs del nacionalisme espanyol la seua producció intel·lectual nodreix formacions conservadores com UPyD (creat el 2007) i Ciudadanos (creat el 2006 a Catalunya).

⁹ Durant 2005, la direcció estatal del PP obligarà a apartar-se del procés negociador de l'estatut al PP català, i a partir d'aquest moment el PP s'hi oposarà frontalment. En novembre d'aquell any, votà en el Congrés dels Diputats contra la seua aprovació i un any després recollirà 4 milions de firmes arreu d'Espanya en contra de l'estatut amb un discurs sovint anticatalanista i anticatalà i, finalment, presentà un recurs d'inconstitucional en agost de 2006.

gallec i el català com a llengües vehiculars de l'ensenyament dels governs de coalició d'esquerres i nacionalistes de Galícia (2005-2009), de Balears (2007-2011) i de Catalunya (2003-2010).

La manifestació d'aquest canvi de posició en el PP respecte a l'ensenyament en llengües espanyoles diferents del castellà té dues fases, de 2007 a 2011 i després de 2011. Al nostre entendre, en aquests dos moments influirà l'impacte en la societat catalana de la sentència del Tribunal Constitucional, en 2010, que declarà 14 articles de l'estatut inconstitucionals, n'interpretà 27 més, i va aclarir que les referències del preàmbul de l'estatut a la "realitat nacional de Catalunya" i a "Catalunya com a nació" no tenien eficàcia jurídica. La sentència, que resolva el recurs del PP contra l'estatut, va ser feta per un Tribunal Constitucional pràcticament en funcions i, políticament, amb més *potestas* que *autoritas*. La decisió judicial retallava, a més, la regulació lingüística anterior, i va obrir una greu crisi institucional entre Catalunya i Espanya.

És evident, igualment, que des de 2011, moment en què el PP acumula un nivell de poder polític enorme en tots els nivells de govern (local, autonòmic i estatal), en l'àmbit lingüístic del valencià/català hi ha una voluntat d'aquest partit de debilitar i fragmentar la comunitat lingüística atès que, a més de les iniciatives de plurilingüisme dels governs balear i valencià en detriment de la llengua pròpia (Consell Valencià de Cultura, 2014), el PP ha promogut l'estranyament del català de Balears, d'Aragó i de la Comunitat Valenciana respecte al català de Catalunya. Ha impulsat lleis de símbols a Balears (2014) i la Comunitat Valenciana (2015) per a generar polèmiques identitàries i enfortir el discurs anticatalanista. Ha suprimit les televisions públiques de Balears (2012) i de la Comunitat Valenciana (2013), o de prohibir la recepció de les emissions de la televisió i la ràdio públiques catalanes a la Comunitat Valenciana (2011) i Balears (2015). Va canviar el nom de la llengua catalana d'Aragó en "llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental". I ha impulsat una legislació bàsica estatal en educació, per a aconseguir que, almenys el 25 % de les matèries del currículum escolar tinguen com a llengua vehicular el castellà; el ministre d'Educació i Ciència afirma, en el Congrés dels Diputats, que la voluntat del Govern és "espanyolitzar els xiquets catalans" (9/10/2012) o que la situació del castellà a Catalunya és similar a la del català durant el franquisme (12/5/2015).¹⁰

En aquest context, és on el PP promou el plurilingüisme com a política lingüística en l'educació de manera obligatòria (Balears i la Comunitat Valenciana) o incentivada (Galícia i Navarra) a totes les comunitats autònomes amb dues llengües cooficials on governava directament o indirectament.¹¹

Al País Valencià, aquesta nova política es justifica afirmant l'escassa eficiència del sistema educatiu tradicional per a millorar la capacitat lingüística en llengües estrangeres.¹² A Balears, vinculant el fracàs escolar a la immersió lingüística i l'excés de presència del català en l'ensenyament, sense deixar de destacar els beneficis de la llengua anglesa.¹³ A Navarra, considerant que era estratègic tenir programes d'immersió lingüística en anglès. Mentre que a Galícia el decret de plurilingüisme respondrà oficialment a la necessitat de garantir un futur als alumnes gallecs en un món globalitzat i establir un "just equilibri" entre el castellà i el gallec (Román i Rodríguez, 2013).

En el cas valencià, el maig de 2011, pocs dies abans de les eleccions autonòmiques, el Govern Valencià elabora un avantprojecte de decret de plurilingüisme, que preveia un sistema únic i rígid d'educació plurilingüe, amb una distribució de les tres llengües curriculars (anglès, castellà i valencià) proporcional. El decret va ser criticat per bona part de la comunitat educativa, les universitats valencianes (IIFV, 2011), i fins i tot l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) hi va emetre un informe de disconformitat. El Consell anuncià llavors que faria canvis en el projecte i que obria una via de negociació amb l'Acadèmia. Així doncs, en juny de 2012, l'AVL informà positivament el nou decret, que es va publicar dos mesos després (Tasa i Bodoque, 2016).

El decret valencià de plurilingüisme, de 3 d'agost de 2012, justifica la seua aprovació en la idea socialment compartida en termes abstractes, però no sempre fonamentada amb polítiques lingüístiques educatives

10 Les Corts Generals, amb majoria del PP, aprovaren la Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE). Les dues intervencions citades foren fetes en el Ple del Congrés dels Diputats pel ministre José Ignacio Wert.

11 A Navarra, el PP acostuma a formar coalició electoral amb UPN. La col·laboració entre les dues forces ha comportat una gran simbiosi de discurs i posicions polítiques.

12 Declaracions de la consellera d'Educació, Formació i Ocupació del Govern Valencià en la roda de premsa posterior a l'aprovació de decret valencià de plurilingüisme, 2 d'agost de 2012.

13 Intervenció del president balear en el Parlament Balear, el 27 de maig 2013.

adequades, que cal aprendre més idiomes a l'escola perquè "el coneixement dels idiomes constitueix un element essencial per al desenvolupament personal i professional de les persones", i en l'imperatiu legal de la Llei Orgànica d'Educació (LOE) de 2006, segons el qual l'ensenyament ha d'aconseguir capacitar els alumnes en castellà, en les llengües cooficials i en una o més llengües estrangeres. La norma subratllava que així es donava resposta a la demanda social dels centres, l'alumnat i les famílies, i se seguïen les recomanacions del Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües (MCER).

El decret estableix un únic model educatiu plurilingüe; però amb dos programes lingüístics, un en valencià i un altre en castellà. Cada centre decidirà quin programa es desenvoluparà en funció de les demandes dels pares. Les llengües de les matèries curriculars són el valencià, el castellà i l'anglès, i s'hi poden incorporar també altres llengües estrangeres. La distribució de les matèries per a cada llengua no és ni proporcional, ni uniforme; sinó que varia en funció del projecte lingüístic de cada centre i de la possible incorporació de més llengües estrangeres.

El decret manté les exempcions de la LUEV sobre l'assignatura de valencià: amb caràcter general, els pares que residisquen temporalment a la Comunitat Valenciana podran sol·licitar que els seus fills no estudien l'assignatura de valencià i, en la zona castellanoparlant, l'assignatura curricular de valencià és opcional. Finalment, la norma acaba afirmant que la Generalitat vetlarà perquè el professorat tinga la capacitat lingüística necessària per a poder impartir les matèries curriculars en cada una de les llengües.

El curs 2012-13 s'iniciava el plurilingüisme en el primer cicle d'Infantil; en 2014-15, es completava la implantació en tota l'Educació Infantil, i progressivament s'incorporaria a Primària, Secundària i Batxillerat, fins tancar-se el procés en 2020-21.

Les principals crítiques al model de plurilingüisme establert han insistit en la idea que aquest sistema educatiu comportava l'afebliment de l'ensenyament en valencià i la minorització de la llengua pròpia dins del sistema educatiu, amb l'excusa de millorar la capacitat lingüística en anglès. En aquest sentit, el Consell Valencià de Cultura (2014) considera que el decret de plurilingüisme és una dificultat afegida a l'ensenyament en valencià, que no assegura als alumnes la competència en anglès, ni una mateixa capacitat lingüística en castellà i en valencià.¹⁴ Per a aquesta institució, el punt més feble del decret és el fet que hi haja un programa plurilingüe en castellà en la zona valencianoparlant, perquè no es pot "obviar la realitat sociolingüística de la comunitat, i sabem pels estudis fets en el camp del multilingüisme que l'estatus de les llengües en la societat condicionen la seua adquisició i el seu desenvolupament. No podem introduir una presència equilibrada de les tres llengües objecte d'estudi, quan en la societat no tenen aquesta presència equilibrada. Cal partir que el castellà és la llengua majoritària, el valencià la minoritzada i l'anglès, encara avui, es pot considerar una llengua estrangera".

En aquest sentit, la posició del Consell Valencià de Cultura es fonamenta en estudis sobre plurilingüisme que destaquen que per a dominar bé les tres llengües cal incentivar la minoritzada i l'estrangera, i no la d'ús socialment dominant (Aronin i Singleton, 2012; De Houwer, 2009; Yamamoto, 2001). En coherència amb l'anterior, l'informe del Consell Valencià de Cultura afirma que, des d'una perspectiva científica, d'acord amb els informes de les unitats de multilingüisme de les universitats de Castelló, València i Alacant, el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV) és l'únic que podrà aconseguir l'objectiu d'arribar al trilingüisme productiu valencià-castellà-anglès. De fet, els escassos estudis acadèmics sobre la matèria (Safont, 2011, 2012 i 2013) afirmen que el model plurilingüe més eficaç és el que té el valencià com a llengua vehicular base i el castellà i l'anglès com a segones llengües curriculars, si més no en la zona valencianoparlant de la Comunitat Valenciana.

5 Consideracions finals: per un plurilingüisme que reforce el valencià

L'objectiu de l'estudi era analitzar la política lingüística educativa del Govern Valencià dins de la política lingüística valenciana; concentrant-nos-hi, especialment, en l'anàlisi del canvi que en l'àmbit de l'educació es produeix a partir de 2007 i es consolida el 2012. Hi hem posat de manifest que l'origen d'aquest canvi en la política lingüística educativa valenciana cal buscar-lo a mitjans de la dècada del 2000, quan s'estructura una

¹⁴ Cal advertir que els informes del Comitè de Ministres del Consell d'Europa també ha manifestat importants reticències respecte a les experiències de plurilingüisme educatiu i recomanava al Govern d'Espanya que vigilara que "l'oferta d'educació trilingüe no tinga incidència desfavorable sobre la protecció i la promoció de les llengües regionals o minoritàries" (Consell d'Europa, 2015).

nova posició intel·lectual conservadora contra les polítiques lingüístiques que tenen com a llengua vehicular el valencià/català, el basc, el galleg o l'aranés, i a les comunitats autònomes amb llengua pròpia governades pel PP (i UPN) s'implementen polítiques educatives plurilingües que redueixen substancialment la funció vehicular de les llengües pròpies en favor de l'anglès i el castellà.

La crítica dels intel·lectuals conservadors (i no sols conservadors) a les polítiques lingüístiques educatives que aspiren a normalitzar les altres llengües espanyoles cooficials i les fan llengües vehiculars de l'ensenyament era doble. Es considerava que generaven alumnes sense consciència nacional espanyola i que atemptaven contra la llibertat individual d'elecció en educació. Els dos arguments inconsistents i escassament sostenibles des d'una perspectiva teòrica liberal, democràtica i pluralista (Kymlicka, 1995; Réaume, 2003) i pressuposen, a més, de manera bastant simplista que l'educació és un instrument d'adoctrinament i la principal o única font de socialització dels alumnes.

Així mateix, deixant a banda l'atribució de valors “nacionals” i “nacionalitzadors” a les llengües, una pràctica habitual en els nacionalismes lingüístics (Moreno Cabrera, 2015); en el pensament liberal multiculturalista cal recordar que ha argumentat que en els centres públics (o sostinguts amb fons públics) no existeix el dret individual de tria de llengua de l'ensenyament, com no hi ha tampoc el dret a triar les matèries que formen part del currículum escolar ni el seu contingut en les societats contemporànies; sinó que determinar la llengua o les llengües vehiculars és una decisió potestativa governamental (Carens, 2000); val a dir que, a Espanya, el Tribunal Constitucional ha mantingut fins ara aquestes tesis.¹⁵

A més, en la nostra opinió, reduir les polítiques lingüístiques educatives a una única qüestió de *llibertat*, sense tenir en compte els altres dos principis en què es basen les democràcies contemporànies, la *igualtat* i la *cohesió social o fraternitat*, reduir-ho tot a una qüestió de *llibertat* és fer un ús fraudulent del principi de la llibertat, ja que ignora la desigualtat real de drets i contribueix a fragmentar i desestructurar la societat. Els tres principis han de ser considerats conjuntament, malgrat que mantinguen un equilibri difícil i inestable (Berlin, 1998).

Per això cal que la llibertat individual per a usar una llengua en contextos públics i privats es compagine amb l'obligació dels poders públics de garantir la igualtat de drets lingüístics en totes les funcions públiques i privades, i de mantenir la cohesió social i evitar la marginalització lingüística i social de part de la societat. I, per aconseguir-ho els poders públics han de remoure tots els obstacles perquè les llengües oficials puguin usar-se sempre i en tots els llocs de manera normal, i han de fer possible que el major nombre possible de ciutadans d'una comunitat política amb dues llengües oficials les coneguen, no sols de manera passiva (entendre i llegir), sinó també activa (parlar i escriure). I això, no és incompatible amb l'aspiració de viure en una societat que domine adequadament una o dues llengües estrangeres. Aquest és el repte encara del País Valencià després de quatre dècades de democràcia i més de tres de cooficialitat lingüística, assumir la pròpia diversitat lingüística de debò i esdevenir una societat plurilingüe i amb parlants que tenen igualtat real de drets lingüístics.

Les societats occidentals contemporànies ja no són imaginables en termes de cultures úniques, característiques nacionals immutables i monolingüismes lingüístics absoluts. Les societats, com la valenciana, amb una llengua minoritzada i relativament menuda, menys encara. La realitat fa temps que ha canviat. Les nostres societats són multiculturals. I haurem de saber aprofitar els beneficis que el multiculturalisme i el plurilingüisme ens ofereixen i minimitzar els problemes que generen.

Per a societats com la valenciana, com sosté Castelló (2015), hi ha l'obligació o la necessitat de ser col·lectivament i individualment plurilingües. I això, com en el plurilingüisme dels països nòrdics o de Suïssa, no comporta renunciar a la identitat i la llengua pròpies. Tot el contrari, qualsevol plurilingüisme educatiu que vulga tenir èxit al País Valencià i no atempte contra els drets lingüístics ni margine la població valencianoparlant ha de ser un plurilingüisme autocentrat, que tinga en compte la realitat sociolingüística valenciana i, en conseqüència, que tinga el valencià com a llengua primera, l'anglès com a segona i el castellà com a llengua tercera de l'ensenyament; perquè d'aquesta manera es podrà garantir un bon coneixement de les tres llengües i reforçar el valencià com a llengua referencial, un plurilingüisme que tinga el valencià com a principal llengua vehicular, com preveu el PPEV de l'actual decret, i que faça del valencià assignatura curricular obligatòria i examinable

¹⁵ Vegeu, en aquest sentit, la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, de 23 de desembre, que afirma que no hi ha el dret a la lliure opció de la llengua vehicular de l'ensenyament.

en tota la Comunitat Valenciana, independentment de la zona lingüística. I, a més, ha de ser un plurilingüisme que evite les lògiques d'exclusió social i educativa que s'evidencien en alguns models educatius plurilingües.

6 Bibliografia citada

BRINDUSA, Anghel; CABRALES, Antonio; CARRO, Jesús M. (2016). "Evaluating a bilingual education program in Spain: the impact beyond foreign Language learning". *Economic Inquiry*, vol. 54, núm. 2.

ARGELAGUET, Jordi (1998). "Las políticas lingüísticas: diversidad de modelos lingüístico-escolares"; en Ricard Gomà y Joan Subirats, *Políticas públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno*, Barcelona: Ariel.

ARONIN, Larissa; SINGLETON David (2012). *Multilingualism*. Amsterdam: John Benjamins.

BASTIDA, Xacobe (2007). "La senda constitucional. La nación española y la Constitución", dins C. Taibo i altres, *Nacionalismo español. Esencias, memoria e instituciones*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

BERLIN, Isaiah (1998). *El fuste torcido de la humanidad. Capítulos de historia de las ideas*. Barcelona: Península.

BODOQUE, Anselm (2000). *Partits polítics i conformació d'elits polítiques autonòmiques. Transició política i partits polítics al País Valencià*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS).

BODOQUE, Anselm (2009). *La política lingüística dels governs valencians*, Valencia: Publicacions de la Universitat de València.

BROTONS, Vicent; TORRÓ Tudi (2002). "Valencià a l'escola, Escola Valenciana". *Canelobre*, núm. 47

CARENS, Joseph (2000). *Culture, citizenship, and community. A contextual exploration of justice as evenbandedness*. Oxford: Oxford University Press.

CASTELLÓ, Rafael (2015). "Multilingüisme autocentrat". *Revista Futura*. Universitat de València.

CONSELL D'EUROPA (2015b). *European Charter for Regional or Minority Languages. Application of the Charter in Spain. Fourth monitoring cycle. A) Report of the Committee of Experts on the Charter. B) Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Consell d'Europa.

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/E_Reports/SpainECRML4_en.pdf [consultat el 23/09/2016]

CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA (2014). *Informe sobre l'ensenyament en valencià en els nivells educatius no universitaris*. Aprovat el 28 de juliol de 2014.

DE LA NUEZ, Susana (2015). "El timo de la enseñanza bilingüe en la Comunidad de Madrid", *Hay derecho*, 19 de maig de 2015. <http://hayderecho.com/2015/05/19/el-timo-de-la-ensenanza-bilingue-en-la-comunidad-de-madrid/> [consultat el 23/09/2016]

DE HOUWER, Annik (2009). *Bilingual First Language Acquisition*. Clevedon: Multilingual Matters.

IIFV-INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOGIA VALENCIANA (2011). *Informe sobre la "propuesta de Decreto .../2011, del Consell, por el que se regula el plurilingüisme en la Comunidad Valenciana" remès per la Conselleria d'Educació a la Universitat d'Alacant*. <http://www.iifv.ua.es/docs/informe-sobre-decret-pluringue.pdf> [consultat el 23/09/2016]

KYMLICKA, Will (1995). *Multicultural citizenship. A liberal theory of minority rights*. Nova York: Oxford University Press.

MARCOS, Francisco Adolfo (1995). *Conceptos básicos de política lingüística para España*. Madrid: FAES.

- MORENO CABRERA, Juan Carlos (2015). *Errores y horrores del españolismo lingüístico*. Tafalla: Txalaparta.
- PASCUAL, Vicent; SALA Vicent (1991). *Un model educatiu per a un sistema escolar amb tres llengües*, València: Generalitat Valenciana (Conselleria de Cultura, Educació i Ciència).
- PERAIRE, Joan (1993). “La normalització lingüística a l’ensenyament: estat de la qüestió”, *Les Normes de Castelló. Una reflexió col·lectiva seixanta anys després*, Castelló de la Plana: Universitat Jaume I i Diputació de Castelló.
- PERICAY, Xavier (coord.) (2007). *¿Libertad o coacción? Políticas lingüísticas y nacionalismos en España*. Madrid: FAES.
- PITARCH, Vicent (1994). “Una experiència històrica: l’ensenyament català al País Valencià”, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm.12.
- PRADILLA, Miquel Àngel (2011). De política i planificació lingüística: Mirades contemporànies a l’ecosistema comunicatiu català. Benicarló: Onada.
- RÉAUME, Denise G. (2003). “Beyond *personality*: the territorial and personal principles of Language policy reconsidered”; en W. KYMLICKA i A. PATTEN (ed.) *Language rights and Political Theory*. Nova York: Oxford University Press.
- ROGERO, Jesús (2016). “El elefante en el sistema educativo de la Comunidad de Madrid”, *Agenda Pública*, 19 de setembre de 2016. <http://agendapublica.es/el-elefante-en-el-sistema-educativo-de-la-comunidad-de-madrid/> [consultat el 23/09/2016]
- ROMÁN, Laura; RODRÍGUEZ Ariadna (2013). “De las ‘Galeescolas’ a la ‘Galiña Azul’. Conclusiones sobre un caso de terminación de política pública”. *Gestión y análisis de políticas públicas*, núm. 9.
- SAFONT, María Pilar (2011). “Pragmatic Competence in Multilingual Contexts”, *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Wiley-Blackledge.
- SAFONT, María Pilar (2012). “Early pragmatic development in consecutive third language learning”, *International Journal of Multilingualism*, vol. 8, 3.
- SAFONT, María Pilar (2013). “Early stages of trilingual pragmatic development. A longitudinal study of requests in Catalan, Spanish and English”, *Journal of Pragmatics*.
- SALA, Vicent (1995). “L’educació bilingüe al País Valencià”, *Escola Catalana*, núm. 323.
- TASA, Vicenta (2016). *Drets lingüístics i ordenament constitucional. Seguretat lingüística vs jerarquia lingüística. Un estudi comparat de Suïssa i Espanya*. València: Universitat de València. <http://roderic.uv.es/handle/10550/54972>
- TASA, Vicenta; BODOQUE Anselm (2016). *Poder i llengua. Les llengües de l’ensenyament al País Valencià*. València, Nexa.
- TORRÓ, Tudi (1996). “Una aproximació a la situació dels programes d’immersió lingüística al País Valencià”, *Caplletra*, núm. 21.
- TORRÓ, Tudi (2008). “El valencià a l’escola: dades i reflexions”, a DD.AA. *Llibre blanc de l’ús del valencià-II. Iniciatives per al foment del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- TORRÓ, Tudi (2009). “El català a l’escola del País Valencià: dades i reflexions”, *Treballs de Sociolingüística catalana*, núm. 20.
- VILA, Francesc Xavier (2000). “Les polítiques lingüístiques als sistemes educatius dels territoris de llengua catalana”, *Revista de Llengua i Dret*, núm. 34.

VILASERÓ, Manuel (2016). “Bilingüismo de fachada”, *El Periodico*. 7 de gener de 2016. <http://www.elperiodico.com/es/noticias/sociedad/bilinguismo-fachada-madrid-4794684> [consultat el 23/09/2016]

YAMAMOTO, Masayo (2001). *Language Use in Interlingual Families: A Japanese-English Sociolinguistic Study*. Clevedon: Multilingual Matters.